

Indefectiblement, la lingüística, al llarg de la història de la disciplina, ha tendit de manera reiterada a reificar el seu objecte d'estudi. Lògicament, l'esforç per constituir un *objecte formal* d'anàlisi és més efectiu si aquest objecte formal s'assembla en uns aspectes o altres a una entitat física, tangible, delimitable, fàcil d'observar empíricament i subjecta a les operacions sistematitzadores més elementals de la disciplina com són ara les proves de commutació o la reducció dels factors diacrònics. Hi ha sovint la temptació de parlar preferentment de llengües, de varietats, de bilingüisme, o bé de terminologies diverses que es consideren com a conjunts lèxics inamovibles i ben definits, gairebé cosificats. En canvi, les comunitats de parla, els paràmetres dels seus repertoris sociolingüístics, les pràctiques d'interacció social o les negociacions de cada comunitat d'especialistes amb les altres comunitats de parlants, són nocions que comporten una dificultat suplementària per al lingüista canònic, i tanmateix constitueixen un quadre epistemològic més realista. Malgrat les dificultats de comprovació empírica i de formalització que les dades corresponents presenten, aquest marc epistemològic es manifesta altament explicatiu de la realitat dels usos del llenguatge.

El mite d'un llenguatge científic asèptic, unívoc, explícit, coherent, conformat i formalitzat segons les lleis de la lògica, dona pas —ja en el decurs del pensament wittgensteinià— a la consideració d'un discurs de la ciència i, més àmpliament, d'uns *discursos de la ciència*, que inclouen una sèrie de pràctiques de comunicació verbal sense les quals el fenomen científic (és a dir, les descobertes, la transmissió entre especialistes, la divulgació als diversos nivells, la publicació social o institucional, etc.) no podria produir-se.

En termes de discursos, la ciència es caracteritza no només per la tendència a un tipus de llenguatge idealitzat, sinó molt en particular per unes pràctiques sociodiscursives múltiples i multiformes, com ara: quaderns d'experiments, epistolaris, congressos d'especialistes, elaboració de projectes d'investigació que cerquen la captació de fons i la legitimació social, (auto) biografies de científics, debats públics, pràctiques divulgatives, suport científista a la comercialització de productes i serveis, projecció imaginativa en la ciència-ficció... Perquè fins i tot la ciència-ficció, que pot semblar tan aliena al discurs científic canònic, no només és un factor

important en la constitució de l'imaginari social sobre la ciència, sinó que, a més, el seu paper no és menystenible en la vehiculació social de la terminologia i d'algunes rutines discursives pròpies del discurs acadèmic.

De fet, si perspectives sociològiques com la de Kuhn han insistit en la història de les pràctiques socials de la ciència i en el funcionament empíric de les comunitats científiques, des d'aquest mateix punt de vista caldria observar amb atenció tot el conjunt de pràctiques discursives que contribueixen a la construcció social del fenomen científic i de la imatge per mitjà de la qual se'l percep en el nostre món. Des d'aquesta perspectiva, les implicacions de ciència i llenguatge van més enllà del discurs científic prototípic (escrit, formalitzat, produït per a la transmissió d'informació en l'interior d'una comunitat d'especialistes) i abasta tot aquest munt de possibilitats. Dit d'una altra manera: l'humil prospecte farmacèutic, la novel·la de ciència-ficció o el documental divulgatiu són objecte d'estudi obligatori si es vol donar compte de la complexitat sociosemiòtica dels discursos científics.

L'analista del discurs científic, doncs, no podrà renunciar a la consideració minuciosa i crítica d'aquestes pràctiques. I de la mateixa manera, el teòric de la ciència haurà d'examinar amb profit el conjunt de discursos que la constitueixen com a fet social i com a institució. El mite de la ciència, la retòrica que comporta, la seua valoració social i la seua efectivitat com a motor de la societat del coneixement, i així mateix la seua funció de referent racional en el si d'una cultura del debat, tot plegat són factors que tenen una vessant lingüística ineludible. Una primera conclusió s'imposa, doncs: des del punt de vista de la planificació lingüística del català, no seria pràctic exercir una reducció dels discursos de la ciència al discurs científic que hem anomenat prototípic i que és potser el més rebecc a la catalanització profunda, no per cap limitació intrínseca de la nostra llengua, és clar, sinó perquè la seua funció de vehicle informatiu de la comunitat científica el decanta cap a una dimensió d'universalitat, com correspon a la vocació universalista d'aquesta comunitat, i entrebanca així la seua operativitat en qualsevol llengua d'abast reduït.

En canvi, l'oportunitat i la rellevància sociolingüística d'una tasca de catalanització dels altres discursos de la ciència és més alta del que a vegades s'ha pensat, des d'una perspectiva de sacralització de l'ideal del llenguatge científic. La catalanització del documental divulgatiu i del prospecte farmacèutic (aquesta segona més difícil, sens dubte, en el nostre context) tenen una visibilitat i una virtualitat sociosimbòlica de primer ordre, com ho va ser la normalització dels llibres escolars en una etapa de la història sociolingüística del català. Una cosa semblant podríem dir d'altres pràctiques discursives que són també *constitutives* del fet científic. Sense excloure àrees tan aparentment allunyades com la publicitat o la ciència-ficció. Així, la novel·la de projecció anticipatòria sobre temes científics, a la manera de Verne, és una contribució innegable a la construcció de la imatge social de la ciència. La ciència-ficció ha estat històricament —i és encara avui— un actiu semiòtic d'extraordinària potència, amb les seues idealitzacions del progrés, amb l'exercici d'imaginació projectiva que assigna a la recerca científica uns objectius i uns límits com són les paradoxes ètiques que planteja, i, així mateix, amb la seua capacitat de sotmetre la llengua a uns exercicis d'alta productivitat sociolingüística.

Hem parlat —sense exhaurir-ne la nòmina, és clar— de pràctiques discursives. I inevitablement hem vist com maldava per traure el cap la noció de *comunitats discursives*. Així, per exemple, ho hem vist suara en parlar de la tendència a l'universalisme de les comunitats discursives d'especialistes en disciplines científiques. Com és obvi, les característiques de tot discurs d'especialitat responen a l'estructura de cada una de les corresponents comunitats discursives.

De fet, les fronteres d'aquestes comunitats discursives són sempre poroses, si més no perquè només impliquen els seus membres en uns usos molt determinats de la llengua i perquè qualsevol parlant pot ser membre de diverses comunitats discursives alhora. No seria realista una jerarquització estricta ni menys encara una dicotomia empobridora (que menaria a una bipartició extrema: discurs *especialitzat* / discurs *vulgar*), sinó a un complex joc de cercles progressivament amples que presenten nombroses interseccions. Així, per exemple, la pràctica que es coneix d'habitud com a «alta divulgació» o «divulgació universitària» consisteix en un autèntic diàleg entre diverses comunitats especialitzades. Es tracta d'una divulgació que té com a factor de desnivell necessari (o diferencial generador de tensió) la pertinença o no a una comunitat concreta d'especialistes, però que parteix d'una àmplia *col·legialitat* cultural i d'uns hàbits discursius compartits. La idea de «transversalitat dels sabers» recolza en aquest diàleg entre comunitats cultes que comparteixen com a espai comú un registre acadèmic, que esdevé així l'espai de la traducció entre especialitats i la garantia de la traductibilitat de les diverses teories i de la confrontació productiva dels diferents enfocaments epistemològics i metodològics. Més encara: el consens al voltant d'un registre d'aquesta mena obre la possibilitat d'una crítica racional de les idees i, a l'ensem, de les ideologies que s'agotzen darrere la frondositat espessa de la hiperespecialització. Sense aquesta permeabilitat dels discursos especialitzats i sense la creació d'un espai d'intercanvi intel·lectual no seria pensable una cultura del debat ni menys encara un control democràtic dels sabers elitistes i les tecnologies que se'n deriven.

En aquest marc de referències, la terminologia (les terminologies pròpies dels diversos discursos d'especialitat) opera com una interfície, com l'àmbit de negociació entre una comunitat especialitzada i les altres comunitats alienes. En aquest sentit, la terminologia és vista avui pels seus estudiosos (en especial caldria citar els treballs duts a terme per M. T. Cabré i l'horitzó que han obert a la recerca en aquest camp) com un factor de dinamisme sociosemiòtic, en el curs de processos de *terminologització* i de *desterminologització* que corresponen a moviments de les comunitats discursives en el magma social. I en el marc de cada llengua de cultura que, com el català, malden per establir la forma i el contingut de cada peça dels repertoris terminogràfics.

En general, els glossaris constitueixen una autèntica interfície entre àmbits discursius i entre comunitats discursives. La seua porositat és sovint un indicatiu dels moviments que agiten els sabers contemporanis i de la dinàmica de la gestió social dels coneixements. No debades Internet és tan propici a la presentació d'aquests repertoris. Un exemple ben il·lustratiu del que vull dir el constitueix un *Glossari bàsic per a persones afectades per l'HIV/SIDA*, publicat per Xavier Moral en 2002 i que es pot consultar en versió PDF al web de la Generalitat de Catalunya. En aquest repertori, al costat dels termes científics relacionats amb la medicina i la biologia, es

poden trobar expressions molt directes de tipus sexual, que ingressen així des dels registres més col·loquials en l'àmbit de les denominacions que *han de ser conegudes i registrades* sense els escrúpols dels diccionaris clàssics que sovint les consideraven obscenes i les censuraven. Però sobretot és significatiu el fet que molts mots comuns i combinacions fraseològiques habituals en registres no marcats accedesquen també al recinte terminològic amb una certa fixació especialitzada. Així, paraules com *santuari*, *debutat*, *portador*, *pràctica de risc* o simplement *acompanyant* són expressions que convé terminologitzar i incloure en els glossaris corresponents, si aquests han de tenir utilitat en l'àmbit socio sanitari d'aquesta malaltia i en la institucionalització de les pràctiques socials implicades en la seua detecció, prevenció i guariment.

La didàctica i la divulgació científica, però també sovint la publicitat o la comunicació política, ofereixen nombroses mostres d'aquest equilibri inestable, aquesta dinàmica establerta entre els termes i els mots. A vegades, els enunciadors s'investeixen d'autoritat per mitjà dels usos terminològics que els presenten com a membres d'una certa comunitat especialitzada i, d'alguna manera, els «prestigien», mentre que altres voltes el moviment és l'invers, i el terme es desfà en definicions aplanadores, paràfrasis o metàfores colpidores. Qualsevol tema de didàctica de les ciències naturals o qualsevol reportatge publicitari sobre cosmètics poden immernos en aquest doble moviment d'anada i tornada que manlleua a la ciència un argument d'autoritat i una pinzellada de prestigi basat en una actitud *esotèrica* d'iniciats, i, per altra banda, pren una actitud *exotèrica*, comunicativa, que pot recórrer a la comparança al·legòrica o a la metàfora quasi literària.

Potser el mitjà Internet és un dels dominis on aquesta dialèctica és més notòria. Hi ha sens dubte, una munió de factors que ho propicien. Per exemple, la cohabitació constitutiva entre difusió informativa i comercialitat omnipresent. Per exemple, la manca d'una *auctoritas* real, atestable, que avale la legitimitat de l'origen de les informacions difoses. Com sabem, el català no ha enfrontat malament els reptes d'Internet, però el joc de forces que Internet imposa dibuixa reptes nous cada dia en el context de la globalització i de la conquesta —sense escrúpols— de mercats de tota mena, per no parlar ara de la neutralització que el xateig produeix entre l'oralitat i l'escriptura i les corresponents conseqüències per als hàbits ortogràfics dels usuaris. En tot cas, són fenòmens que progressen a velocitat desfermada. Ben mirat, el nostre ús del ciberespai i del maquinari que ens el possibilita seria comparable a l'etapa primitiva de les ràdios de galena...

Finalment, faré una referència a les ciències de la salut, un àmbit d'intersecció entre el discurs científicomèdic i altres diferents discursos socials com són la divulgació, la prescripció de pràctiques sanitàries o els diàlegs professional/pacient. La funció del discurs és sens dubte cabdal en la construcció de l'acte clínic i de la imatge social de les professions sanitàries de tota mena. De fet, determinades estratègies discursives de gestió social dels coneixements hi interactuen amb les pràctiques sanitàries mateixes i amb la mediació exercida per Internet i altres mitjans en el marc d'una economia de mercat. El discurs de la medicina presenta, així, uns reptes especials per a la normalització del català i uns caires particularment suggestius per a l'analista del discurs que impliquen sovint la construcció social de les diverses professions sanitàries.

D'un costat, doncs, hi ha uns avanços científics i tecnològics innegables (sobretot en àmbits com és la farmacopea química, la cirurgia o la radiologia, i en un futur cada vegada més proper, l'enginyeria genètica) que requereixen una terminologia pròpia oberta a les innovacions pertinents, ultra una terminologia clàssica mèdica que té una honorable tradició multiseular des del món grec. D'altre costat, hi ha la necessitat (i la demanda) d'una pràctica divulgadora especialment intensa i eficaç. A més, cal recordar que l'acte clínic no és fàcil de conceptualitzar sense una interacció discursiva, absolutament bidireccional, que sovint ha d'atènyer nivells fortament conversacionals. I finalment, hi ha la incidència recent de les pràctiques fomentades per Internet en el sentit de l'autodiagnosi i uns certs nivells de comercialització i despersonalització desvirtuadora de la pràctica de l'*acte clínic*.

El que s'ha presentat en aquest text no és més que un conjunt de remarques i reflexions concretes al voltant de la idea de la relació entre ciència i llenguatge, en el marc de les preocupacions de la societat catalanoparlant d'avui. Crec, tanmateix, que les línies tan sols insinuades suara poden ser objecte d'un debat profitós tal com el que propicia en aquesta ocasió l'avinentsa de commemorar el setantè aniversari de les *Normes* de Castelló. I això amb atenció a les particularitats sociolingüístiques del català —i en especial en el context valencià—, però també amb propòsit d'inserció en la problemàtica general de les relacions entre el fet social de la ciència i les pràctiques discursives que el construeixen, al voltant de la constitució i la mobilitat de les comunitats discursives implicades.